

עשר בילויים

פרקי ספרות למקרא ולמוד

ד.

מ. ז. פייערברג

א. העגל.

ב. בערב.

ג. בין השמשות במחדר.

ד. ליל אביב.

ה. מוכרזות הילדות.

יו"ל ע"י אגדת בתי"ס עבריים. ברלין.

ש ב י ל י ם

פרקי ספרות למקרא ולמוד

ד. ליל אביב.
ה. מזכרונות הילדות (קטעים).

נמצאים בדפוס:
ה. ש. בן ציון:
זקנים (אידיליארט).

ז-ו. מנדלי מוכר ספרים:
בדרך (פרקים מ"ספר
הקבצים.)

עומדים לצאת:
ה. יהודה שטיינברג:
ספורים.

ט. ח. נ. ביאליק:
ספורים.

י. שלום עליכם:
ספורים, בתרגום ברקוביץ.

יצאו לאור:

א. אנדה:

(מאדם הראשון עד מות משה
רבנו) פרקים נבחרים מ"ספר
האגדה" לביאליק ורבניצקי.

ב. דוד פרישמן:

א. עבד עברי.
ב. נחש הנחשת.
ג. מחולות.
ד. המלאך הקטן.

ג. י. ד. ברקוביץ:

א. האחרון.
ב. מלקות.
ג. מפטיר.
ד. ממראות העיר (קטעים).

ד. מ. ז. פייערברג:

א. העגל.
ב. בערב.
ג. בין השמשות ב"חדר".

מחירה של כל מחברת 2 מרק.

Jüdischer Verlag, Berlin W15, Sächsische Strasse 8

העגל.

(מספר הזכרונות של חפני, בעל-דמיון.)

הימים או ימי הקיץ, ולי עוד טרם מלאו תשע שנים. השמש השפילה ממכון שבתה להביט בעיניה הבוערות אל ה"חדר" האפל. וכמו להכלים את "מלמדנו", הביטה בלעג אל ה"מלית-הקטן" שלו המלוכלך, ותסבך קרניה בזקנו החד למען הרעיטו, ותשפוך השוכבה קרני זהבה על הבצה והרפש ועל תעלת השופכין שפ"רחוב ההקדש" שהוא גם "רחוב בית הכנסת" גם "רחוב המלמדים", גם "רחוב השוחטים" וגם השוק, ובעצמת כשפיה רמוזה אלינו בצחוק: ילדים אוילים, למה תשבו פה סגורים ומסוגרים עם ה"רבי" הכסיל? ואמנם מה יקרות, מה אהובות הן קרני השמש המפוזות ומכרכרות באהבה ובנעימה מבעד החלון! ובחויץ מה יפה ומה נעים! מה טובים השעשועים שמה! מה נאה הוא האד העולה מתעלת השופכין, ומה מאושרים המה הנערים המתגלגלים עתה שמה, המתאבקים בעפר ועושים כדורי רפש ומיכשים אותם בשמש! אבל הרבי הוא קשה ואכזר, הוא לא ידע חנות! הוא יושב ולומד! יושב ושונה! אנלי הויעה נוטפים על פני הגמרא, הכתונת לחה ומדובקה אל העור, הידים כבדות, הראש כואב, הקול צרוד — והרבי שונה, לומד ושונה. . .

אך עוד מעט ייעף גם הוא. . . הנה הוא פוסק ממשנתו, אומר לפנינו מעט דברי כבושין ומוהיר אותנו ללכת אל "בית המדרש" להתפלל "מנחה-מעריב". אנחנו יוצאים בקהלה ובקוצר רוח החוצה, — והנה העדר לקראתנו התישים המכובדים הולכים בראש, בישוב הרעת ובהכרה עצמית, כרבנים טובי העיר בעת לכתם עם "אנשים פשוטים" לאיזה "שמחה" של מצוה, לקבלת פני חתן ברית מילה והלוות המת. אחריהם העונים ואחריהם הפרות, העגלים, החוירים והסחיחן איש איש על מחנהו; האבק עולה עד לב השמים, ואנחנו מתבוללים ומתערבים בין המהנה. זה רוכב על גבי תיש וזה על גבי עז, זה נוךק מרה בבהמות, מבהילן ומפחידן, למען ידעו כי "איש" הנהו, בן המין המושל בגבורתו בעולם ומלואו. והנה פרתנו לקראתנו הולכת בקצה המחנה לימין הרועה הנושא על כתפיו עגל נחמד למראה. אנכי הבנתי כרגע את "הסוד" כי כבר הגידה אמי לא אחת, כי פרתנו היא "מעוברת". שמחתי הגיעה או עד מרום קצה, ובכליון הנפש הבטתי אחרי הרועה, הנושא את העגל היפה על כתפו ישר לבית אבי, ובכל לבי הצפתי לרוץ אחריו, להתמודד על העגל ולנשקו מנשקות פי באהבה. אך מה אעשה? והרבי? ותפלת המנחה? ומה תאמר אמי בראותה את ה"בחור" שלה, הלומד "גמרא", מפנה לבו לבטלה כזאת? ובכן הוכרחת, למרות רצוני ללכת לבית המדרש להתפלל, התפלה עברה, ואנכי שבתי לביתי בחפזון לקדם פני העגל. וכבואי הביתה רצו לקראתי אחי ואחותי, הקטנות ויבשהונוי דבר הולדת העגל:

— ל"ו ראית, הפני — אמרו אלי כלם פה אחד — כמה נאה עגל זה, לו ראית את מצחו הרחב, את נחיריו הרחבים את לשונו הארוכה ואת שפתיו האדומות והמלאות; לו ראית... אנכי לא יכלתי להתאפק עד כלותם את כל דבריהם, ובקוצר רוח רצתי אל הרפת, כרעתי על ברכי לפני העגל, מששתי בידי את כל אבריו אחד אחד, אחרי כן לקחתיו על ורועותי ונשאתי אותו אל חדר הבשול, למען אוכל להביט עליו לאור הנר. שמה מלחתי פתותי לחם אחדים והנחתי אותם על לשונו, והוא אכל לתיאבון, ויבט אלי מבט רצון ונדיבות. אנכי הכרתי אז כרגע, כי מצאתי חן בעיני העגל, וכי שוה אני בעיניו להתרועע אתי, כי הבדילני לטובה מכל הילדים, אחי ואחיותי, ויכונן את מבטו אך אלי, ואל כל אשר פניתי לונן מבטו האהוב. אנכי הרגשתי אז בנפשי אהבה חזקה מהולה בנאון, אל העגל היפה, ובכל לבבי התמכרתי לאהוב ולחון את העגל ולשלם לו אהבה תחת אהבה.

— הנה כן — אמרה אמי אל אבי בערב בבואו הביתה — בא גד: הפרה המליטה עגל. בשבוע הבא נשחט את העגל ויהיה לנו בשר צלוי ליום השבת כאשר אהבת. — היתכן אמי? היתכן כי תשקטי את העגל הנחמד והנעים הזה? שאלתי בתרדבה. — עודך נער בני? עוד כסיל ובער הנך, לו דברת כדברים האלה בחברת אנשים — והיית לצחוק.

ובשובי עוד הפעם לחדר הבשול לבקר את העגל מחמד עיני ומחמל לבבי, ובראותי את עיניו, הנמויות אלי וכמו מפיקות בקשת חנינה ורחמים ולגו עיני דמעות, ובאהבה רבה התמודדתי עליו ומששתי את עורו, ודמעותי החמות טפטפו על צווארו, ואני נשקתיו ובכיתי עוד.

ובלילה הזה — אזכרה — חשבתי מחשבות קבות, או הרגשתי ראשונה, כי נבקע איזה אפרוח במוחי הקנור, והוא מנקר שם בחרטומי החד... וכמו אשמע את קולו: הפני! עגל זה למה הוא בא לעולם? לשחיטה? ומדוע ישחט? עגל זה, היפה והנעים, למה ישחט? ואם לא בא לעולם אלא כדי להשחט מדוע זה הוא נאה כל כך, הלא יכול היה להבראות אומצא מקופלת באיזה סמרטוט של עור — ודיו? מדוע זה תאמר אמי לשחט? מי נתן לה המשפט לשחוט את העגל היפה הזה? ... ובלילה הזה נדרתי חיי פרוטות לקופת ״רבי מאיר בעל נס״, כי יהפוך את לב אמי לטובה על העגל — ואישן.

ובחלומי — והנה העגל עקוד, השוחט עומד עליו וסכיניו בידו... הנה הוא שוחט... העגל מפרכם, הדם מונק... .

בבקר, בקומי מעל משכבי, רצתי ראשונה אל הרפת ומצאתי, לשמחת לבבי, את העגל שאהבה נפשי שוכב בשלות השקט, חי וקיס, ואמו מתרפקת עליו באהבה, מלקקת בלשונה את עור גבו ומסדרת את שערוותיו הקצרות שורות שורות.

יודע אני עתה, בעת כתבי הדברים האלה, כי העגל לא היה מרכו הכריאה, וזה האות, כי העגל כבר נשחט והעולם כמנהגו נוהג, אולם או דמית, כי כל העולם כלו נצטמצם בהעגל, כי הכל הוא כעין התגשמותו וצלו של העגל... .

ביום המחרת בערב, בבואי הביתה, מצאתי את הטבה מחשב עם אמי, ובתוך הדברים הוא קונה מאתה את עור העגל, אנכי תחרשתי או, כי כבר הגידה לי אמו אתמול כי כסיל הנני, אבל רוחי סער בקרבי, ולבי הלם כהולם פעם. האמנם — דברתי או אל לבבי — כסיל הנני? ומדוע? מי זה יאמר, כי אסור לרחם על העגל היפה הזה? אמי? הן היא אמרה לא אחת, כי מצוה לרחם על בעל חי ואסור להתאכזר! לבלי התאכזר — ולשחיט? לרחם —

ולבי מפעם בו עיני מלאות דמע, רגשותי יהיו, מחשבות רצות רצוא ושוב... קשה
 לישוב הדבר, גם הרבי לא ידע... לא! לא אשאל את הרבי, גם הוא, כאמי, ישחק עלי
 וכסיל יקראני...
 והעגל נשחט...

בערב.

(מספר הזכרונות של חפני, בעל-הדמיון.)

— אמי ספרו נא לי "מעשה יפה" — אמרתי לאמי בערב בשוכני מן החדר — ספרו
 נא, ספרי.

אמי הניחה את כלי הלבן שהיא מתקנת מידיה ותחל לספר:

"לפני ימים רבים, רבים מאד, בעת אשר אביראמי הוקנה היה עוד נער קטן, קטן מאד,
 ואבותי ישבו אז בכפר אצל "פריץ" אחד, — ישב בכפר ההוא — כן ספרה לי אמי הוקנה בהיותי
 גם אני נערה קטנה כמותך, כרינדלה, והיא היתה אשה זקנה וכבירה לימים עד מאד — עוד
 יהודי אחד, רבי יוסף שמו, ירא אלהים ולמדך גדול, והוא היה ה"מוכס" בכפר, והיו עני
 גדול, גדול עד מאד, והפריץ אהבהו ויקראהו אליו לעתים תכופות, ויצו עליו כי ישיר
 לפניו "זמירות של שבת" ו"נגונים" של "ימים נוראים" — גם ה"פריצים" חפני יקירי, אוהבים
 את זמירותינו! — גם לפעמים, כטוב לב הפריץ בייך, צוה עליו לרקוד לפניו, ותחת זה לא היה
 לו כנושה בתשלומי המכס, כה עברו ימים רבים, רבים מאד, רבי יוסף ישב לו בכנוחה
 בביתו. אשתו — שמה שכחתי עתה — היתה אשה יראת אלהים, טובת לב, ומכנסת אורחים"
 ותהיא היא המוציאה והמביאה בבית המשקה, ורבי יוסף ישב רוב עתותיו סגור בחדרו, ועסוק
 בתורה ותפלה, עד כי כל "הגוים" אשר בכפרו ידעו כי "יוסקה" הוא איש אלהים קדוש,
 ויתנו כבוד לשמו. והיו היום ויעבור רבי ליב שרה'ס, תלמיד הבעש"ט ז"ל, דרך הכפר, ויפך
 ללון בבית רבי יוסף. רבי יוסף ואשתו לא ידעו כי איש אלהים קדוש הוא, ויתנו לו ארוחת
 הערב ומקום ללון, כאשר נתנו לכל האורחים. הבקר אור ורבי ליב שרה'ס קם ממשכבו
 ויתפלל, ויחפוץ ללכת. "לא תלך מזה — אמרה אליו אשת רבי יוסף — עד אשר תאכל אתנו
 ארוחת הצהריים", ותפצר בו — ויאכל. אחרי הצהריים לקח מקלו ותרמילו בידו ויפן אל רבי
 יוסף ואשתו ויאמר: "ראה ראיתי כי יראי אלהים אתם וברכת ה' הטוב מרחפת על פני
 הבית הזה, לכן הגידו נא לי אנשים טובים מה יחסר לכם, וכמה אברככם, אולי ימלא ה' את
 שאלתי". — "אין אנו חסרים דבר, ב"ה, — ענה רבי יוסף — פרנסה, ב"ה, יש לנו, אם כי בדוחק
 ובצער, ועושר לא יחסר לנו, כי למה לנו עושר, ואנחנו בגדולות ממנו לא הלכנו מעודנו?
 אך דבר אחד חקר לנו — אמר רבי יוסף ויאנה — בן חכם ויודע תורה, בנות יש לנו, ב"ה, אך
 מה לי הבנות? בוא נא, אנתך נכבד, ואראך ארון מלא ספרים, ומי יהגה בם אחרי מותי?"
 — אם כן, רבי יוסף — אמר רבי ליב — כעת חיה והנה אשתך חובקת בך, והבן הזה יהיה
 בעל נשמה גדולה, גדול בתורה ובקדושה, אך "סמאל" יתן עיניו בו, ואו תאבק "הקדושה"
 עם "הקליפה" (אנחנו הילדים כבר ידענו כל השמות האלה, כי אמי ספרה לנו "מעשיות"
 כאלה לעתים תכופות), והמלחמה תהיה קשה, קשה עד מאד... ואתם דעו לכם כי עליכם
 לשמור על הילד ולהרחיקו מכל דבר טמא, וכהיתמו לדבר את הדברים האלה, מהר
 ויפתח את הדלת, ויצא ועלם.

מיו 26
 151/29

עברו תשעה ירחים ויולד בן לרבי יוסף, יפה תואר כמלאך אלהים, ויודע הדבר ל"הפריץ" וישלח לקרוא אליו את רבי יוסף, ויאמר אליו: שמע נא, משקה וכן קרא אותו "הפריץ" הלא עני אתה ולך נולד בן, ועתה למה לך, משקה, הבן הזה, המעטים לך בניך הרבים אשר ילדת לבחלה לשאת עוני ומחסור? שים נא אל לבך, משקה, הן זה כשמונה שנים אשר לא שלמת לי את המכס, ואני בחסדי הגדול נשאתי פניך, משקה! ובנך זה מה יהיה? משקה כמותך! הוא ילבש מלבושים נבנים כמותך, וידבר בשפה נמובה כמותך, וישיר את השיר הנבזה "מה יפית" לפני "הפריץ" שלו כמותך, וחיוו מה יהיו? עוני ומחסור, ריש וקלון, כתייך אתה, משקה, ואני, משקה, טוב ורחמן הנני ורחמי נכמרו על הילד — אשר אמרו לי כי יפה תואר הוא — ולא אתפויך כי יהיה יהודי ארוך ונמאס, תגרו על ידי, משקה, ואני אתנכהו, חי אלהים, כי ייטב לו עמדי! הן גלמוד וערירי אני, והיה ככל הטוב אשר ייטב אלהים עמדי ישבע גם הוא.

— אבל, אדוני הרם! — אמר רבי יוסף בחרדה — הן יהודי הנני...
 — לך לעזאזל, מצורע, עם יהודתך! יהודי נבזה איננו רוצה לתת את בנו לאציל פולני להנכהו! בעוד שמונת ימים תביא לי מס בעד שמונת השנים אשר לא שלמת לי, ואם לא תביא את הכסף אשליכך אותך ואת אשתך ובניך אל הבור אשר בחצרי, השמעת, משקה? ...

ו"הפריץ" הוזה היה מכשף גדול ונורא, והיו בספר רבי יוסף את דברי "הפריץ" לאשתו, והאמר אליו לאמור: "שמע נא אישי, הנה שמעתי כי הבעל-שם טוב הנהו עתה בעיר הסמוכה, הוא איש אלהים ו"בעל מופת", לך נא ובקש מאתו כי יתן לך "קמיע" טובה לשמור את הילד מכשפים". ויסע רבי יוסף אל הבעל-שם טוב והיו בבוא אל הבית אשר שם התאכסן הבעל-שם טוב ויכר שמה את הזקן אשר ברכו כי יולד לו בן, רבי יוסף הכירו, אך הוא התנכר אליו, ויקרא אליו הבעש"ט, לאמור: "לוי! למה תתנכר? ידע נא העולם כי כהן גדול בשמים ובארץ! ועתה לך עם האישה הוזה והחישתה לו עורה, אל תירא! גם את מקלי קח אתך ואל תנחחו מידך אף רגע, ראה הוזהרתיך, גם עוד שמונה אנשים תקח אתך למען תהיו ל"מנין", ובלילה שלפני ה"ברית-מילה" תהיו נעורים כל הלילה ותלמדו "משנה" ותקראו בספר "הוזהר", ותסגרו את הדלתות ותפקקו את חורי החלונות וארובות העין, והיה אם ידפוק איש על הדלת — אל תפתחו, אם יקרא אל תענו, גם אם יקראו בשמי אל תענו דבר, ראו הוזהרתיכם!" — והלילה ההוא בא, "המנין" התאסף בחדר-היולדת, ר' לוי שרהים עשה "השבעות" ו"צדופים" ויעש "עגול" במקל הבעש"ט סביב מטת היולדת, וילחש עליו ב"שמות הקדושים" ויפן אל המסובים ויאמר: "דעו כי עלינו ללחום היום מלחמה קשה וכבדה מאד, הס"ט מגבר חילים, הוא רוצה לשבות את נשמת הילד; "הפריץ" הוא ניצוץ מהס"ט, הוא רוצה לקחת את הילד ולעשות אותו ל"גוי"... למסרהו אל "הקליפה" ה"ו, לכן אחי, התחוקו! היו נעורים כל הלילה, למדו "משנה" וקראו בספר "הוזהר", ואל תעלימו עיניכם מספרים אף רגע, הרבה תראו ותשמעו בלילה הזה, אך אל תיראו!... המקל הזה (ובדברו הראה על המקל אשר בידו) הוא מקל הבעש"ט, הוא יבריה מפניכם את כל המיוקים, המכשפים והשדים; בשם ד' אלהי ישראל ובשם רבנו ישראל בן חוה בעל שם טוב, אל תיראו! ד' ילחם לכם ואתם תחרישון"... עוד הוא מדבר, והנה קול דופק על הדלת: "פתחו! בשם הפריץ פתחו!" אבל אין פותח... "פתחו! אני עבד הפריץ, הפריץ יצרכם קשה, יהודים נכזים, אם לא תפתחו את הדלת!"... אבל אין פותח... דומיה, עברה שעה אחת, והנה עוד הפעם קול דופק על הדלת: "פתחו! משקה, פתח הדלת! האם

לא תכירני, משקה, הלא אני הפריץ? משקה, פתח הדלת! מחר איסרך בשוטים לחים אם לא תפתח את הדלת! משקה!... משקה, דבר לי אליך, פתח! מחר אשליכך הלאה אם לא תפתח!" — אבל אין פתח... עברה עוד שעה אחת, והנה קול המון גדול מאד נשמע מרחוק, קול המון אנשים הולכים הלוך וקרוב אל הבית ברעש... הנה קול דופק בחוקה על הדלת: "יוסקה, פתח את הדלת! הננו חפצים לשתות יין שרף!" — אבל אין פתח — יוסקה! מה לך, יוסקה, מדוע לא תפתח את הדלת? הננו חפצים לשתות, תן לנו יין שרף, פן נשבור את הדלת! יוסקה, פתח לנו את הדלת! שמח לך עם "יהודיך" אשר הבאת מן העיר כמות נפשוך, אך לנו תן יין שרף! יין שרף תן, יוסקה, ואם לא, נקררר קירות הבית ולא נשאר מביתך אבן על אבן!... הנה הם מכים בדלת בכח גדול, עוד מעט ותשבר, הם קורעים את מכסה החלונות ומשליכים בהם אבנים... הרעש גדול, עוד מעט ויפול הבית על יושביו — אבל אין פתח! עברה עוד שעה אחת והנה קול מנגנים נשמע מרחוק, והנגינה הוי, מה נפלאה!... היא מושכת את הרגלים בחוקה לרוץ לקראת המנגנים... כל החושים נמלאו שררון, הלב דופק, העינים נוולות דמעות, הרגלים מתנשאות כמו מאליהן, הדם בתוך העורקים רץ מרוצה נעימה וזרה לפי מדת הקולות... המנגינה הולכת וקרבה, המה חפצים לשבת על מקומותיהם ולהנות בספר "הוהר", אבל המנגינה מושכת אותם אליה... המה מתחזקים ומתאזרים עוו לשבת על מקומם, והמנגינה מושכת ומושכת... העינים כהות, אלפי נקודות רצות החופות ומבוהלות לפני העפעפים... העינים חפצות לנום, המוח נדרם, הוא מבקש מנוחה והלב מתגעש וחפץ חיים, עוד מעט ויתפוצץ לרסיסים מרוב תאוה... והמנגינה הולכת וקרבה, הנה היא נשמעה כמו מאחורי הדלת והחלונות; רגע נשמעה מנגינת עצב, והמה קוראים בספר "הוהר" ועיניהם יורדות דמע, פתאם נשמעה מנגינה עליוה והנה הם קוראים בספר "הוהר" ומשחקים מרוב גיל ורוקדים איש תחתיו... והקולות מושכים ומושכים... הלבבות מלאים נעימות וגענועים ונמשכים לצאת אך רגע לראות את המנגנים הנפלאים, אבל אסור! רבי ליב עומד נשען בכל כחו על המקל, שפתיו נעות וקולו לא ישמע — הוא עושה "השבעות" ו"צירופים"... המנגינה הדלה... והנה פתאם קול דופק על הדלת: "כשם רבי ישראל בעל-שם טוב, פתחו!" — "הנני!" — קרא אחד מן "המנין"... רבי ליב עזב את פניו ויתחלחל... אבל כבר עבר המועד: התול שחור פרץ אל תוך הבית, וירץ עד מטת היוולדת, ויחטוף את הילד — ויעלב — "הס"מ נצח!" — קרא רבי ליב ויתעלף.

בבקר בא רבי יוסף אל ה"חצר" ויבקש את משרתי החצר כי יתנוהו לראות את הפריץ.

— הפריץ צוה להכותך חמשים בשבטים לחים — אמרו אליו המשרתים.
 — אבל בשם ד' — הרים קולו רבי יוסף — מה פשעי ומה חטאתי? ישוב לי את בני ואז יכני גם שמונים! אנא, בשם ד', הניחו לי לבוא אל הפריץ!
 — הכו, אל תחמולו! — נשמע קול הפריץ מהחדר הפנימי.
 ביום המחרת מת רבי יוסף ומשפחתו גורשה מהכפר.
 והילד הלך הלוך וגדול בבית הפריץ, ויהי יפה עינים וטוב רואה, חכם, מבין ומקשיב.
 והפריץ אהבהו מאד וילמד אותו כל "שבע הכמות", והנער עשה חיל עד להפליא.
 — אבי! — שאל הנער פעם אחת — הגידה לי מה זה "ושיד"?
 — "ושיד" הוא "רוח", שד, מחבל.
 — אבל מדוע יקראו אותי נערי החצר "ושיד"?

— לא אדע — אמר הפריץ, וישוך את שפתיו מכעס.

ומהיום ההוא חדלו הנערים מלקרוא לו: "ושיד".

— אבי — שאל הנער פעם אחת — היום ראיתך מדבר עם איש אחד נבוה ושחוח.

אתה קראת אותו: "משקה, כלב!" ובצאתו מעל פניך קראו לו הנערים: "ושיד" וידי אבנים בו; האמת הדבר כי הוא "שד" ומדוע לא תגור אתה מפניו?

— לא, בני, הוא יהודי, בן העם הארור והנבוה, אשר קללת אלהים רובצת עליו עד עולם.

— אם כן, יהודי ושד דבר אחד הוא?

— האמנם כן, בני!

— אבי! — שאל עוד פעם אחרת הנער, והוא או בן שתיים עשרה שנה — האמנם כי

ושיד" הנני? היום אמר לי אחד מנערי החצר: "פטר", דע לך כי הנך "ושיד", אבי ספר אתמול בערב כי אביך היה "ושיד" ושמו היה יוסקה; אבי אמר כי אביך ה"ושיד" היה איש טוב וישר, הוא לא שתה לשכרה ולא הכה את אשתו, אך תמיד כל היום התפלל לאלהי "הושירים". — האמנם אבי, כי "ושיד" הנני?

— לא, בני, שקר הדבר! — אמר הפריץ במבוכה.

ובטרם מלאות להנער שלש עשרה שנה, והוא חולם, והנה איש שיבה עומד עליו, פניו פצועים ומפיקים עוני ומחלה, והפנים פני "ושיד" חולה: "אביך הנני — קרא הוקן הנענה — הפריץ עשך אותך בחזקה מחיק אמך היולדת, ואותי, אביך, הרג... ואתה יהודי הנך ועליך להיות יהודי... בעוד ימים ימלאו לך שלש עשרה שנה, ויהודי בן שלש עשרה שנה מחויב לעבוד את ד' ולעסוק בתורתו הקדושה, קומה בני ולך אחריו...".

הנער התחלחל וישמיע קול צעקה... וייקץ.

— מדוע צעקת כלילה? שאל אותו הפריץ בבוקר, בקומו ממשכבו.

— חלום נורא חלמתי, אבי! — ענה הנער ועיניו מלאו דמעות.

— מה לך, בני? ספר, הן החלומות שוא ידברו!

— הוי, אבי, הנני ירא לספר... הוי, נורא הדבר עד מאד... בחלומי בא אלי "ושיד"

אחד קרוע ופצוע, ויאמר אלי כי אבי הוא, וכי הנני יהודי, וידרוש מאתי כי אלך אחריו... הוי, אבי, האמת הדבר כי "ושיד" הנני? הן גם נערי החצר אומרים כי "ושיד" הנני.

— שקר דבריהם! גם החלום שוא הוא — אמר "הפריץ" ואותות חרדה נראו על פניו.

— הוי, אבי! — אמר הנער ממחרת היום בבקר — כלילה הזה הכני היהודי מכה

רבה... הוא מרט את שערותי ויקרע בצפרניו את עור כשרי עד שפך דם... לו ראית את פניו האיומים, את עיניו המלאות דם ואת מצחו המלא קמטים, המביעים דאגה עמוקה ויסורי הנפש... ולו שמעת את קולו הנורא קורא אלי: "יהודי אתה, ואני אביך, קומה ולך אחריו, פן אמיתך כרגע"... ולו... הוי אבי, אבי אבי!

וביום השלישי בבקר בהקיצו משנתו, והנה הוא שוכב ערום ברחוב העיר — על מפתן ביתהמדרש.

וכלילה ההוא והרב חולם, והנה איש שיבה עומד עליו, תארו כתואר פני מלאך אלהים וקולו רך ונעים כקול הכנור, והוא מתחנן אליו לאמור: "רבו, מחר בבקר ימצאו השמשים על מפתן ביתהמדרש נער ערום, טוב תואר ויפה עינים, הנער הזה הוא בני; הפריץ עשקו על ידי כשפים, ואותי המית, ואת אשתי וילדי הגלה מן הכפר... מחר ימלאו

להנער שלש עשרה שנה, והוא איננו יודע גם לדבר יהודית, גם את הא"ב איננו יודע, לכן היה נא אתה, אדוני אב להנער הזה, הנכחו במצות, ולמדהו תורת אלהים... וידוע תדע כי נשמתו היא נשמה גדולה, אך ס"מ אורב עליה, ועליך ללחום מלקמת ד', לבלי תת להאויב לבוא אל שעריך לקחת את נשמת הילד".

הרב לקח את הנער אל ביתו.

ביום הראשון למד הנער את הא"ב, ביום השני כבר ידע את הנקודות, ביום השלישי קרא ב"סדור" ביום הרביעי כבר ידע להתפלל, וביום החמישי החל הנער ללמוד "חומש". הרב אהב את הנער אהבת אב לבנו, הרבנית גדלתו כאם, ויהי הנער בכל דרכיו משכיל, ויעש חיל בתורת אלהים עד להפליא.

— כני! — אמר הרב אל הנער פעם אחת בבקר — אתה נוצרת להיות רב וגאון בישראל, ואני לא אוכל עוד להיות רבך, הא לך מכתב ולך אמשטרדמה, ושם תלמוד ב"הישיבה" הגדולה. אך ראה נא וזכור את אביך המת, וזכור גם אותי וזכור את אלהי ישראל, ד' אחד... וידוע תדע, בני, כי השטן אורב אליך לקחת את נפשך... רבות נלחם אביך ורבות נלחמתי אני בעד נשמתך... אך עתה ד' צוה כי תפרד מאתי... עליך לעמוד ב"נסוין"... הא לך "הקמיע" הזאת, גם את מקלי הנני נותן לך, והיה בכל פעם אשר תלך לישון תעשה סביב משכבך "עיוגול" במקלי ומן ה"עיוגול" לא תצא עד אור הבוקר, ואת "הקמיע" תחזיק בידך עד אשר תקום משנתך, ראה הוהרתך, חוק ואמץ!

ויפל הרב על צואר הנער ויבך גם הנער, ותבך גם הרבנית מרחוק... הנער לקח את צדורו על שכמו — וילך.

הנער האמון עליו תולע, אשר מורים, אומנים ואומנות, עבדים ושפחות צפו הליכותיו וינצרוהו כבבת עינם, הולך עתה רגלי עמוס בילקוט על שכמו... הדרך רחוקה... עליו לעבור ערים וכפרים, יערים ונהרות, עד בואו אל "הישיבה" הגדולה, אשר באמשטרדם... אבל עליו ללכת והוא הולך... הדרך עוברת בתוך יער גדול; משני עברי הדרך מתנשאים אלונים רמי הקומה; הדרך ארוכה עד בלי קץ... והיער עמוק עד לבלי קץ... השמש נוטה לערב... רגליו עיפות מאד, הוא עמד להתפלל "מנחה"... החשך כסה את הארץ, הוא מתפלל "מעריב", אחרי התפלה הוציא פת לחם מילקוטו ויחפוץ לאכול, אך מים אין לו ל"נשילת ידים", ואיך יאכל?... הוא עיף ויגע עד מאד, אשמורות עיניו נסגרות בעל כרחן... הוא קרא את "שמע" ויעש את "העיוגול" סביב משכבו, גם את "הקמיע" לקח בידו ואת ילקוטו הניח למראשותיו — ויישן.

אשמורות עיניו עוד טרם נסגרו היטב, והנה קול שאון העיר, הוא פקח את עיניו והנה מחנה של זאבים רצים בתוך היער ופניהם מועדים אליו, עיני הזאבים נוצצות כאש, פיותיהם ושניהם הגדולות והחדות מפיצים אימה... המחנה הולך הלך וקרם... הוא בא עד לפני "העיוגול"... הזאבים חפצים לבוא אל תוך "העיוגול" פנימה, אבל אינם יכולים, המה נדחקים בכל כחם, רוקדים ומשתגעים מרוב כעס, אבל את "העיוגול" אינם יכולים לעבור... המחנה חלף הלך לו, והנה חויר מיער רץ לנגדו! הוא בא עד לפני "העיוגול" ויעמוד, כי לא יכול ללכת הלאה ולבוא אל תוכו... החויר עבר, והנה מתוך היער נשמעה מנגינה נפלאה מאד, והמנגינה נשואה על כנפי הרוח הצח, המנשב אז בלט בתוך היער, והרוח הוה יוצא מתוך "גן העדן" בחצות הלילה, כאשר יפתחו שעריו לפני ל"ו הצדיקים הבאים בכל לילה אל "גן העדן" ללמוד שם תורה מפי "שבעת הרועים"... נפשו נמשכה אחרי המנגנים הנפלאים... הוא זוכר את הפרוץ ואת כנורו... הן הפרוץ ידע לנגן

בכבוד עד להפליא, וגם אותו למד לנגן בכנור, ומה אהב או את כנורו הקטן! . . . הוא רוצה
 ליצאת מתוך "העיגול" אבל הוא מתאפק. . . לבו נשפך בקרבו כמים מרוב תאוה. . . ידיו
 רועדות, "הקמיע" כמו נשמטת. . . היא נפלה לארץ, והוא יוצא בעל כרחו מתוך "העיגול"
 ועל כנפי רוח הוא נשא הלאה, הלאה למרחוק אחרי קולות המנגנים. . . הוא עובר ימים
 ונהרות, שדות ויערים, ערים וכפרים. והמנגנים מנגנים לפניו. . . הנה הם אך ד' אמות לפניו,
 אך איננו יכול להשיגם. . . הנה כפר מולדתו. . . הנה בית הפריץ. . . הוא עומד לפני
 הדלת. . . הדלת נפתחה. . . והנה. . . והנה יד חוקה וגדולה מושכת אותו בחוקה לאחור
 בכח. . . מלחמה גדולה התעוררה. . . כח אחד חזק מושך אותו אל הבית, אל הפריץ, וכח
 אחד חזק מושך אותו לאחור: "אביך אני, אני יוסף אביך, ואתה הנך בני, האם לא תכירני —
 קראה אליו תמונה כתמונה אשר ראה או בחלום — אביך אני, ואתה הנך בני, הנך יהודי,
 אל תבוא אל הבית! פה תהיה ל"גוי", ל"בעל תאוה" ולשכור, אל תלך אחרי המניגה,
 אחרי הכנור. . . המנגינה היא תורת אל נכר, והמנגן הוא "האשמדאי", השטן. . . בני!
 אמשטרדמה לך, אל הישיבה! שם תלמד תורה! תורת אלהים, תורת אל חי! . . . ראה נא,
 בני, בשרי קרוע ופצוע, הפריץ האכזר קרע אותו. . . אם תהיה ל"פריץ" תהיה גם אתה
 לאכזר! בני, אמשטרדמה לך ולמַד תורה! אל תשמע אל המנגינה, אל הכנור, הא לך
 "הקמיע" אשר אבדה לך ביער. . . שובה, בני שובה. . . ועוד הפעם הוא נשוא על כנפי. . ."
 אחי הקטן סנדריל הקיץ פתאם משנתו ויחל לבכות, ואמי הפסיקה את ספורה, ותט
 את ראשה אליו להשקיטו, ואת אחותי שרה/קה הניחה על מטתה; אחותי בריינדיל כבר
 התנמנמה מיושבת. הפוּמק בידה האחת וכדור חוט הארג בידה השניה, עיניה סגורות
 וראשה מתנועע מעלה ומטה ומנענע את שערותיה היפות הנה והנה; הנפט בעששית אֶפס
 ואורו הולך הלוך וקטן, צללי אופל פרושים על פני הבית. . . התקרה שחורה ואפלה והצל
 יורד ממנה עד הצי הכתלים; הבית מלא תוגה נוראה; איזה דבר מרחף עתה בבית, ואני
 לא אדע מה הוא הדבר, אם טוב ואם רע, אם קדוש או טמא. . . אבל זאת יודע אני, כי
 נורא הדבר הזה, המרחף עתה על פני הבית. . . כן, הבית נורא, "החדר" נורא "הרבי"
 נורא, בית הכנסת נורא, העולם נורא והחיים נוראים. . . ובתוך החיים הנוראים האלה עלינו
 ללחום תמיד עם כחות נוראים האורבים לנו תמיד. . . עלינו ללחום עם "הגוים" עם, "מנקי
 הארובות", עם השממונות הטמאות שהביאו אש לשרוף את בית אלהינו, עם הגלות, עם
 השדים ועם היצר הרע. . . והיצר הרע, הוה הן יש אשר יסית את איש יהודי גם לאכול
 "טרפה" ולהסתכל בעלמה. . . הוה מה נורא הדבר, מה חזק הוא היצר הרע! ומה כבד
 לחיות חיים נוראים וחטאים כאלה! . . . עיני מלאו דמעות ואמי הביטה בי ותאמר: "חפני,
 מחר אספר לך הכל! עתה קרא את "שמע" ושקה את "המוווה" ולך לישון, כי הנפט אֶפס
 בעששית, ואין עתה העת לספר ספורים."

— אבל אמי, מה היתה אחרית הנער?

— מחר אספר לך הכל!

— אבל הנשאר אצל הפריץ?

— לא, הספור עודנו ארוך, מחר אספר לך הכל; הנער נשאר יהודי כשר, וגם אתה,

חפני, היה יהודי כשר כאבותיך! . . .

בלב מלא רגש קראתי את "שמע" ונשקתי את "המוווה", ובעלותי על מטתי עוד
 יספתי להגות באהבה בנער "הגבור" הוה, אשר שרה עם הס"מ ויוכל לך, עד כי נסגרו
 עיני ואישן.

ליל-אביב.

בחדרי הקטן בוערת עשיות באור כהה. על השלחן לפני מנחתים ספרי מעורבים בלי סדרים: מסכת "בבא קמא", "כוזרי", "יורה דעה" חלק א', "מורה נבוכים", "ראשית הכמה" ותנ"ך, ומתחת לכר על מטתי טמונים ספרי השכלה אחרים. קורס

רוח עצב חזקה לחץ את לבבי עד מאד. האור הכהה שפך עלי רוח כהה והספרים הרבים והשונים הנפוצים על פני שלחני מסבו בקרבי רוח עזים ושגעון. או נגשתי אל הלון חררי — ואפתחהו.

בחוץ דומיה. רחוב היהודים ישנה, לוחות העץ המכסים על החלונות הנמוכים סגורים. יש אשר יפרוץ קו אור דק מבעד לסדק איזה לזה וידענו כי "בעל מלאכה" עני עודנו עובד את עבודתו או יודע ספר יושב ולומד: "כל בית שאין נשמעין בו דברי תורה בלילה לסוף הוא חרב". ומה נעימה היא התורה ליהודי בלילה!...

הלבנה היפהיפה בפניה המלאים והתמימים שטה ביום התכלת וממלאה את הרחוב באורה הלבן והנעים. הנה היא שופכת רום של אור על הלוני ועלי המביט אליה; אלפי רבבות כוכבים נוצצים ומוהרים בהכפה הנאות — השמים, גלו אור נעימים שמים במרחביה. הרוח המרחף נושא על כנפיו ממרחקים ורמי ריחניהות אל הרחוב. הטבע מלא רעננות, היים ושקט; הבריאה כלה היא מנגינה נפלאה. האויר מלא קולות נעימים: "הודו לה' כי טוב כי לעולם הסדו".

קדש קדשים!

ופה בתוך המקדש אין ספרים ומגלות, אין מחשבות ופלוסופיות, אין מוחות קמוטים ורעיונות בדים — האלהים עשה פה הכל ישר וקדוש!

6019

הנה אני שואף בכל כח נשמתו את האויר הנעים, מה גדול הענג! החוה מתרחב, הלב פועל פעולתו... הנני מרים את עיני אל הכוכבים הזפים, אל הירח ואל עומק ים התכלת... הוי, אלי, אלי! מה יפה עולמך! מה רב השלום, החן והחסד אשר שפכת עליו בטובך! מה נעימים המה החיים בעולמך היפה אשר יצרת! מה טוב הוא הערב הזה ומה נעים לחיות ולהתענג בערב כזה תחת שמי ה'!

ופה בתוך הרחוב?

ועולמך, אלהים, נאה וקדוש! הוי, מה יפה היא הלבנה השטה לאט שם במרומים, מה נעימים המה פניה המפיקים שלום ואהבה... הנני שומע חד קולות נפלאים המשתפכים שמה בסתר צל שדי... הנני רואה את הקסמים הנפלאים הממלאים את המרחב הגדול... יש עולם גדול ורחב! יש ענג ורוך ונעימה קדושה.

ופה בתוך הרחוב?...

ומלבד חניות ובתי משקאות, מלבד בתי כנסיות ובתי מדרשות, מלבד החדרים והשוק — יש עוד עולם לאלה; עולם של ירח וכוכבים, של אויר ואור, של שמי תכלת ולילות אביב, של צפרים מרננות ודשאים אוטרים שירה, של רגשות חזקים ונעימות הנפש... ופה בתוך הרחוב?...

ואני מימי עוד לא התענגתי על הנעימות האלה: "לבשו כדים הצאן ועמקים יעטפו בר, יתרועעו אף ישירו", התלמוד, ספרי המוסר, ש"ע ופוסקים היו לי ההגיון שבחיים: אנכי ראיתי אותם כאשר הנני רואה את הרחוב, את השוק; והתהלים, ספרי השכלה ודעת

היו לי להשירה שבחיים. נודע לי כיש "עמקים עוטפים בר" ו"מעיינים בנהלים בין הרים
יהלכון, ישקו כל חיתו שדג, ישברג פראים צמאים", אבל את העמקים, הכר, המעיינים, הנהלים
וההרים מימי לא ראיתי. . .

שקט מסביב. איזה קול מצלצל באוזני לבבי מלא לחץ, צר לי המקום. . . מדוע
הנני הפץ לבכות? מה תפוצנה הדמעות. . . צר לי מאד! איזה נעוריי? מה הם חיי? מה הוא
עולמי? הוי אלוי!

והאם ידעתי מימי מה זה נעורים וחיים? האם הרגשתי אנכי באביב עולמי את אשר
ירגיש עתה באביב הקיץ כל עץ, כל שית, כל פרח, כל צמח, כל זבוב, כל רמש, כל צפור,
כל כנף. . .

והנעורים מה טובים ומה יפים! ורבבות אנשים אמנם פורחים באביב עלומיהם
כאשר יפרח עתה הטבע. — ואני פה בתוך הרחוב?
ומעבר לרחוב יפרח הטבע, יפרחו העלומים, ניץ העץ ותתאדם הלחי.
ופה?

והחיים בעולמך, אלהים, טובים ונעימים ומלאים אושר, נחת ותום! כמה רבבות בני
אדם מתענגים עתה על מנעמיך ויקרותיך אשר חלקת להם! כמה רבבות לבבות מלאים
עתה שלום ושלווה, אמונה ובטחון. תפלה והודיה! כמה רבבות עצבי בני הנעורים מתרגשים
עתה בעוו אהבה וגעגועים, חמדת החיים ותענוגיהם!
חיים! חיים! חיים!! אלהים!
ופה בתוך הרחוב?

פה בתוך הרחוב, פה בתוך גל הנמלים לא תורה השמש, לא יהל הירח ולא ינוצצו
הכוכבים; לא יפרח הטבע ולא יחיו החיים. . . פה בתוך גל הנמלים מלחמה מרה ואיומה. . .
פה נלחמים החיים עם החיים בעד החיים. . . פה דואנים איך לבלות מהרה את הדבר
הנורא הנקרא חיים. . . העינים והלב, — אלה סגולות החיים והוד תפארתם, הנם פה מיותרים
לגמרי "סרסורי דעבירה". . . אומלל! עינך כל תראה ולבך כל יחמוד! אבל מה הנך
רואה ומה אתה חומד פה בתוך הרחוב?

הנה אני רואה את הגב הכפוף, את הפנים התורמים, את הלחיים הנופלות, את הוקן
החד ואת המצה הקמוט ובתוך החורבה נוצצות עינים, והעינים הפצות לראות ויכולות
לראות. . . פה דופק גם לב חומד. . . אבל התדעו, הנורים, את אשר יראה ויחמוד העולם
הגדול הזה אשר מעבר לבית מקלטכם? . . .
התחוש התולעת במעבה האדמה כי ממעל לה טפה יש חיים נעימים ועולם מלא
אור? . . .

הנה שם מרחוק שדרות אלונים ירוקים. כמה נאים אילנות אלה: כמה יפים עליהם
הירוקים! ומה אוהב אנכי להביט עליהם מרחוק. . . וזכר אנכי את צלם האהוב בימי הקיץ
החמים. . . לבבי מלא לחץ, רגשותי יהמיו. . . אצא נא החוצה אלך נא לשוה בדה, גלמוד,
יחד עם הירח בין שדרות האלונים. . .
יצאתי החוצה. . .

ברחוב דומיה, שקט מסביב, הלחץ בלבבי הולך וגדל. . . החיים, הטבע השדרות
המה מחוצה לי מעבר להרחוב. . .
או שמעתי גם קול כלב נובח מעבר להרחוב. . .
ואני בתוך הרחוב. . .

בין השמשות בחדר.

(מספר הזכרונות של חפני „בעל-המין“.)

(קמ"ג)

שבת החדרה.

הרפיש בחוץ „עד הצואר“ השמים מעוננים ונטפו גשם דקים נשאים ברוח ומכים בועם בפני העוברים ושבים ההולכים שחות תחת סבל מלבושיהם הקרועים והבלונים, שנתמלאו מי גשמים וטיט חוצות: הנעלים מתחבטים וקשה להם עד מאד היציאה מן הרפיש; מעטה וגון קודר וצל דאגה עמוקה פרושים על פני כל האנשים, הפנים מביעים ואיש, הלכ אינו מרגיש לא שמחה ולא תוגה, והוא מתאווה ושואף אך להצות עד מהרה את הכזה והרפיש ולבוא שלום אל הכות האפל הלח והנמוך. ואני, חפני, אהבתי מאד לעמוד או ב„החדר“ על הספסל אשר אצל החלון ולהביט החוצה; אהבתי מאד להביט על הקצה והאבעבועות העולים על פני אגמי הרפש בדרת עליהם המטר; אהבתי להביט בפני האנשים העגומים הנלחמים בכל כחם עם חלוקי האבנים וגורתן העצים הפזורים אנה ואנה למסלות, בהפגש עליהם שני אנשים — והמה מתלכדים, מתאחזים ונכשלים, עד שאחד מהם נופל, ולפעמים גם שניהם. בזה ורפשי, צללי אנשים, בתים נקבדים, חלוקי אבנים לחים, שברי זמכות, גשם ושלג מעורבבים . . . כל אלה נחרתו בלבבי ככתב איום ונורא עד מאד; אני עמדתי או מבלי התנועע ועיני הביטו נכח, לא הפצתי דבר ולא הרגשתי דבר — כאלו אין בתבל ענין מבלעדי אלה . . .

בין הערבים. התנועה בחוץ רבתה מעט, התנוקות שבים ב„החדר“ עם הסגן; הגברים הולכים להתפלל „מנחה ומערב“ הנשים; הולכות לקנות נפט ושאר צרכי הבית, אחדות מהחנות שבות לביתן, המפתחות וצרכי ביתן בידן האחת וסיר גחלים עומטות בידן השנית. ערפל עב ממלא את האוויר, החושך הולך הולך וגדול, ואני הנני רואה מבעד החלון אך צללים המתנועעים בלט בתוך הערפל. „הרב“ הלך להתפלל „הרבנית“ הלכה לקנות נפט ולשוחח מעט עם נמכרותיה, והסגנים הלכו ללות את התינוקות לביתם. החשך מתגבר, עלטה נוראה בחוץ, הצללים נעלמים ואני מסב את ראשי מן החלון אל הכית פנימה, ובבית חשך ודממה הילדים התקבצו יחד במעגל והמה מתחככים זה בזה . . . רעד עובר בכשרי, שערות ראשי תסמרנה, ירא אני לעמוד גלמוד אצל החלון והנני נגש גם אני אל חברת הילדים.

נער אחד עומד בתוך המעגל ומספר בלט ובקול עצב:

„ . . . והוא נעור פתאם בחצי הלילה ורואה כי הנהו ישן „בבית הכנסת הגדול“, נר התמיד“ הדולק על „עמוד“ יאיר באור כהה את הבית. פתאם נתמלא הכית אור גדול ושואן גדול נשמע מרחוק, והשואן הולך הולך וקרוב . . . אהה ד! אלהים! בית הכנסת מלא „מתים“ מפה לפה. . . הנה הם עומדים ב„תכריכהם“ הלכנים, עומדים, מתנועעים ומתפללים. . . המה נגשים אל „ארון הקודש“, מוציאים „ספריתורה“ ואחד מהם קורא: „עמוד כהן!“ והנה נגש מת אחד אל התורה מעוטר בטליתו ויברך, וזה קורא לפניו: „עמוד לוי!“ והנה נגש מת אחד ויברך, וזה קורא לפניו: „עמוד שלישינו!“ „עמוד רביעינו“. . . ובאחרונה — „עמוד החתן ורח ברבי גרונו, מפטיר!“ . . . הוא שוכב כבול עין על הספסל, ויורא להניע אבר ולהניד עפעף, והנה קול קורא עוד הפעם: „עמוד החתן ורח ברבי גרונו,

מפטיר!... הוא מסתיר את פניו בשתי כפות ידיו, והקול קורא עוד הפעם: "יעמוד החתן וזה ברבי גרונו, מפטיר!" — הוא מתעלף... והנה שני מתים עומדים עליו... המה נושאים אותו אל הבמה ומעמידים אותו לפני הס"ת: "ברך ברכת התורה!" — הרעים עליו המת הקורא, והוא מברך, והמת קורא... אחרי כן קרא את "ההפטרה" יחד עם כל המתים ויברך את "הברכות" והמתים ענו "אמן" אחרי כל ברכה וברכה... התפלה עוד טרם נגמרה, והשמש" בא לערוך "הצות", וידפוק שלש פעמים על הדלת והנה סר האור הגדול, המתים נעלמו, ו"נר התמיד" בוער באור כהה, ובכית חשך וצללים... ויבא "השמש" וימצא את הנער מתעלף, וישב אליו רוחו, ויספר לו הנער את כל המוצאות אותו... וימת!...

הנער כלה את ספורו, וכל הילדים עומדים ושפתותיהם פתוחות, הפצים המה לשמוע ולשמוע עד אין סוף. הפחד גדול מאד, האגודה מתכוצת עוד יותר, ואנחנו אוהוים זה בזה ומתדבקים יחד, כמו הפצים אנו ללחום איש בעד רעהו עם "השד" או "המת" אשר יבוא לשבות ממנו שבי.

ו"המעשיות" עוד לא כלו. הנה נער אחד מתחיל לספר "מעשה בשנים עשר לסטים", ונער אחר מפסיקו ב"מעשה ממלך השדים"; המעשיות ילכו וירבו, כל נער מתחרה עם רעהו בספור המעשה ששמע גם הוא... פתאם באה "הרבנית" ותדלק את הנר. הכית נתמלא אורה, ואנחנו הילדים עומדים והוככים את העינים הכואבות מאור פתאם. הפחד עבר, הדמיונות עפו והמון המחשבות ו"המעשיות" נפסקו פתאם ונשכחו מן הלב.

מוכרונות הילדות.

קטעים.

א.

תקו"חצות.

לילה! הנפט בעישיות אפס, בחדר אפלה, פתאם חדר אליו קו אור מהחדר השני. החלת פתוחה מעט והוא רואה את אביו וישב בפנה על הארץ, הנר אשר בידו מפיץ אור כהה על פני הבית... פני אביו הרזים והנוגים מפיקים עצבון ונגון קודר, הפנה מלאה קסמים נסתרים המשתפכים אט במלוא כל הבית, אביו וישב דומם נשען על ידו האחת, פניו התמימים ועיניו הבלתי נעות מפיקים צער נורא, והוא נאנה אנחות רבות, אנהה אחרי אנהה... עוד רגעיו מספר והוא שומע קול אביו קורא בלאט וביגון: "זכור ה' מה היה לנו, הביטח וראה את הרפתנו", והקול קורא הלאה בלחש, לאט, מלה אחרי מלה... והדברים, הוי, מה נוראים: "אלהים! באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך, נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים... כי דכיתנו במקום תנים ותכס עלינו בצלמות, אם שכחנו שם אלהינו ונפרוש כפינו לאל זר... כי עליך הורגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבחה... כי שחה לעפר נפשנו, הבקה לארץ בטננו"... הוא ירד אט מעל מטתו ויגש אל הדלת, והנה הוא רואה את אביו מקרוב... התמונה נוראה ומלאה חרדת קודש. הנגון העצב הודר אל מעמקי הלב והנפש. "עד אנה בכיה בציון ומספר בירושלים", הוקן בוכה בלט. דמעה אחר דמעה מתגלגלת על זקנו הלבן... "על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים תמיד יומם ולילה לא יהשו", הוא זוכר את הספורים הרבים ששמע

מ"יהודי ארץ ישראל" על דבר הומות ירושלים . . . הוא רואה לנגד עיניו את "הכותל המערבי", מוריד שתי דמעות גדולות, ושועל מתגנב ורץ בין פרכציו . . . הוא עומד בין החרבות על יד הכותל הקדוש, רואה המון יהודים שטוחים על הקרקע ובוכים בקול . . . הנה פה שרידי מגדלים, ומאחת החרבות הוא שומע קול קורא: "אוי לו לאב, שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם". צעקה עלטה פרוש על פני ירושלים, העיר מתאבלת . . . ועל שער העיר יושב על יד מערה פתוחה הזקן הוד, כנורו בידו והוא מנגן שיר עצב וקודר מאד . . . לא הרחק מהמערה עומד ישמעלי מזוין חרבו על ירכו וכידונו בידו: הוא שומר על העיר . . . אבל שמה, שמה במרחקים ופתחו השמים, הקב"ה יושב על כסאו ומביט על הארץ הדום רגליו . . . הוא רואה את ירושלים השוממה . . . או יסער הכסא ממקומו ושתי דמעות גדולות ורותחות נופלות אל עמק הים הגדול . . . או תצאנה מ"גן עדן" העליון כל נשמות ה"קדושים", אשר נהרגו על "קדוש השם", לפניהם ינהר נחל מלא דם וסביבם אש בוערת, גיוותיהם פצועות וקרועות לגורים, ידיהם הרוות נשואות למעלה ובתוכן שרידי גוילי ספרי תורה, שהצילו מיד האויב, והמה כלם משתטחים ומתנפלים לפני "כסא הכבוד" . . . או ישמע קול נורא מטרומי הכסא: "שובו למנוחתכי נשמות טהורות עוד לא בא הקץ" . . . או תתנפל גם "רחל אמנו" בקול קורע לבכות לפני כסא הכבוד, והאבות הקדושים משתטחים לפניו בקול בני נורא, אך . . . הגלות המרה והארוכה עוד לא נגמרה, ירושלים שרופה באש, "ארץ ישראל" שוממה, ה"שכינה" בגלות ועם ישראל מפוזר ומפורד בין העמים . . .

הנר הולך הלוך וכלה, השלכת בוערת באור כהה, נצוצי חלב נתיים מסביב בהמולה קטנה, ואור היום הולך ובא ומתגנב בלש דרך חלונות הבית. האור הולך הלוך וגדול, הנר כבה, אביו הרב עומד על רגליו בפנת הבית וקורא "תהלים" בעל פה. קולו הרך והחלוש משתפך על כל פני הבית, הלב מתרחב ומתמלא עונג אין קץ, שכינת אל מרחפת במלוא כל הבית, התבל כלה מלאה קדושה וחסד אלהים . . . בעד החלון נשקף העולם השקט, הנהנה במנוחה מוזהר ויו שדי. הוא סוגר את עיניו ועומד כחולם נשען על הדלת, פני אביו נהרו ומפיקים הוד, הנה הוא מתנשא אט מעל הארץ ומרחף באויר הבית, והוא מומר שיר יפה ונעים עד מאד, וקול השיר דק ורך ומלא קסמים נסתרים ונעלמים, הקסמים קלים ונחים כחלום ילדות, ונעימים לנפש עד מאד . . .

ב.

כעלות השחר.

בוקר. השמש עוד טרם יצאה על הארץ, הבריאה כלה עודנה אחוזה בחבלי שנה שקט ודממה מסביב, גם אור היום המשתפך מסביב וההודר אל הדר משכבו ומפריע אותו משנתו הנעים בהוכירו כי אתא בקר וכי עליו לקום להתעסק בלמודו גם הוא כמו יורום עתה בנחת ובדממה. אביו עומד עליו ומעירו: — "קומה, נחמן! נלך נא יחד אל בית המדרש ואלמוד אתך את השעור ב"יורה דעה"; קומה! קומה! הנה עוד מעט ותקום גם אמך לחלוב את הפרה ולשלחה אל העדר. קומה! קומה! למה אתה מתנמנם? עוד מעט ויקומו גם החיטים, הנפחים, החרשים, הבונים והחוננים לעבודתם ולמלאכתם הפשוטה, ואותנו זכה ד' לעסוק בתורתו הקדושה, אשרינו שתורתנו אמנותנו, ואתה הנך חפץ לישון? . . . קומה! קומה! גער בהיצהר! וזכר נא את הסעיף הראשון ב"שלחן

ערוך: "יתגבר כארי לקום בכקר לעבודת הכורא, שיהא הוא מעורר השחר." אבל מה נעימה לו השנה ברגע הזה! ... — "הוי, הוי, אבוי! — מתחנן הוא — בעוד רגע אקום, אבל עתה, אנא הניחה!" הרגעים הנעימים רצים בחפזה, רגע אחר רגע, הוא מתנער בכל רגע: וזכר הוא, כי אביו מחכה לו שם בבית המדרש, והוא מתחוק לקום, הוא פושט את ידיו לקחת את בגדיו מעל הכסא הסמוך למראשותיו, אבל איזה כח עוצר בעדו, איזה קול קורא בקרבנו: "שכב עוד מעט, הן עיף הנך, והיום עודנו גדול לעסוק בתורה" ... הוא שוכב ככה, ידיו פשוטות אל בגדיו, רוצה לקחתם ואינו יכול. לבסוף הוא וזכר את "הסעיף הראשון בשלחן ערוך" — הסעיף הראשון, והוא ואינו יכול לקימו! ... הוא לובש את בגדיו במהירות, לכל תחטפנו שנה עוד הפעם, נוטל את ידיו ויוצא החוצה.

בחוץ עוד תשלוט המטה, לוחות החלונות סגורים בכל מלוא הרחוב, השמים אדומים, עוד מעט ותצא השמש; האויר, המלא עוד צללי ליל, רטוב ורך ומענג את הנפשן התרנגולים קוראים, הפרות והעווים מצילות אט, באין, מפריע, לאורך הרחוב ולפני פתחי הבתים. הנה נגלה לפנינו כבר השוק, החנויות עומדות כמתנמנמות. עדת כלבים משתובבים באמצע הכר, ומרחוק שמה הולכת וכאה עגלת אבן ... הוא עומד בתוך השוק ורואה מרחוק, בקצה הרחובות, גנים ועצי פרי ... המראה ממלא את לבבו שמחה, והוא עומד כמנוחה ומביט בטוב לב. התנועה ברחוב הולכת ורבה, החיים נעורו, השמש החלה להגלות על פני אופק השמים, המראות והחזיונות משתנים ... ופתאם הוא וזכר, כי אביו מחכה לו שם בבית המדרש, והוא? ... הוא מבלה פה עתותיו בהכלים ושוכח את חובותיו. הוא ממהר ללכת הלאה ומתאמץ לשכוח את הכל ... הוא הולך וקרוב אל בית המדרש, אבל לבו מושך אותו אל המראות, אל הגנים, אל החיים ... זה ימים רבים מאז החל ללמוד בבית המדרש, הוא חושב שלא ברצונו מחשבה אחת בלתי מבוררה לו. אז, בעת צעד את הצעד הראשון על סף בית המדרש על מנת להיות מהיושבים שם לפני ה' ועוסקים בתורתו — נתגלתה לו המחשבה הזאת, ואיזה רגש נסתר ובלתי נודע לו החל להעיק על לבבו, בראשונה היתה המחשבה כחה עד מאד ובלתי מובנה וברורה לו בעצמו, אבל מעט מעט היא הולכת הלוך והתפשט, הלוך והתברר, ויש אשר החל להבין את קצה המחשבה, וירא מפניה מאד ...

הוא בא אל בית המדרש, צללי הליל עוד לא חלפו כליל מעל פני הבית, העמודים שחורים ומפיעים עלטה, הפנות מלאות ערפל, ובתוך הערפל, באחת הפנות, תתנועע תמונה שחורה, וקול עצב ורך מחריד את האויר השקט, מפריע את הדממה הנוראה וממלא את הבית יגון קנדר. התמונה היא תמונת אביו. הוא עומד שם בפנה וקורא מוטורי תהלים. רגע נמחה רוב לבו כל המראה הגדול אשר התענג עליו בחוץ, והוא עומד פתאם בתוך עולם חדש, נשנו כמו שואפת לאיזה דבר, ורגשות נפלאים סוערים בקרבנו. אבל הוא אינו יודע, למה הוא שאף, מה הוא מרגיש ואנה הוא נושא את נפשו. אינו תמונות כחות מרחפות לפניו, הבית כמו משתרע, מתרחב והוא רואה בו כמו מתוך ערפל, עולם גדול ורחב עד מאד, המון מראות, עלילות, חזיונות, אנשים ודורות, אלפי קסמים מתלחשים בקרבנו, הוא מתענג, מצטער, אבל אינו יודע מה הוא תענוגו ומה צעריו ... הוא רואה, אך מתוך הערפל ...

— נחמן, נחמן! — הפסיקו אביו ממחשבותיו.

הוא לוקח את ה"גורה דעה" ויגש אל אביו.

תשעה-הכאב.

ערב תשעה באב! פני אביו הוקן מפיקים עצבון ויאוש. קומתו כפופה, עיניו נטויות לארץ. והוא הולך בבית אנה ואנה תפוש ברוב מחשבותיו. על השלחן כבר מונחים כל הספרים שמוטר לקרוא בהם בתשעה באב: מדרש-רבה, איוב, ורמיה, מסכת מועד קטן וכו'. בבית שוררת דממה וכמו רוח עצב מיוחד שפוף על הדומייה הזאת. הנשים מכינת את הארוחה שלפני התענית ומפלפלות ע"ד המאכלים שמוטר לאכול אותם לפני התענית. האנשים היוצאים והנכנסים הולכים בכובד ראש כמו בבית האבל ואינם מברכים בכרכת היום לא בכניסתם ולא ביציאתם. הרחוב הנשקף אליו מבעד החלון קבל היום צורה אחרת, הילדים סובכים בו הגורים הרבות עץ, הנשים רצות מבית לבית, טרודות הנה בהכנת הארוחה שלפני התענית ובהכנת "טייטש חומש" לקרוא בערב מגלת "איכה" והרבה בית המקדש; הילדים הפצים להיות שמחים ולהתגודד בהרבותיהם ביום הזה אשר הפשה נתנה להם, אבל יודעים המה שאסור לשמוח היום. האם אמרה: "מה שמחה היא לכם? בשביל שחרב "בית המקדש" אתם שמחים? אסור לשמוח היום!" כפנת הרחוב נתקבצו ילדים רבים במעגל. מספרים המה זה לזה ע"ד השמטיות הארורות, ששרפו את "בית המקדש"...

הוא בא לבית הכנסת בין הערבים. הבית מלא אנשים כביום מועד, אך כולם לבושים בגדי חול, האצטבאות הפוכים, העמודים מונחים על הארץ, הארון עומד ערום מבלי "פרוכת", על העמוד לפני החון כוער נר חלב ומפיץ אור כהה על האנשים הרבים היושבים יחפים על הארץ. החון מתפלל ערבית בנגון "איכה" והנגון הקודר משתפך בעצב נורא על פני הבית האפל... הקהל מתפלל ערבית.

התפלה נגמרה. כל הקהל הגדול יושב על הארץ. איש איש נר חלב בידו וספר הקינות פתוח לפניו, החון יושב על אבן לפני ה"עמוד" וקורא מגלת "איכה" בקול נמוך ובנגון מעציב עד מאד. כל האנשים שקועים בספריהם, אנהות דקות נשמעות מרגע לרגע. לא הרחק ממנו יושב אביו, עיניו שקועות בתוך ספרו, אך הוא אינו קורא, דמעה אחר דמעה מטפטפת על "הקינה" הנושנה המלאה כתמי חלב ודמעות... וקול החון... ים גדול של דמעות, של צרות, מתפרץ עתה מגרונו של האיש הפשוט הזה. כל מלה היא זרם של מכאובים ויסורים, גל סוער שנפרד מתוך הים... וגל אל גל קורא, תהום אל תהום: "חומת בת ציון! הורידני כנחל דמעה יומם ולילה, אל תתני פוגת לך, אל תדום בת עינך, קומי רוני בלילה לראש אשמרות, שפכי כמים לבך נוכח פני אדני, שאי אליו כפיך על נפש עוללך העטופים ברעב כראש כל חוצות"...

החון גמר את ה"קינות" והקהל שב לביתו אחד אחד. אביו יושב על הארץ בפנת כותל המזרחי, זקני העיר יושבים על הארץ מסביב לו, והוא קורא לפניהם "במדרש רבה". דממה נוראה שוררת בכל, הבית מלא עלטה, וקול אביו הנמוך המתבולל באנהות נכופות המתפרצות מלב הוקנים, שופך עצב נורא בתוך הדממה והעלטה...

בהוצאתנו יצאו הספרים הללו:

והיה העקוב למישור

מעשה באדם אחד שירד מנכסיו, והעניות ר"ל העבירתו על דעת קונו, והטיל פגם בישראל, והיה נוף ודחוף ומטולטל, וזכה לשם ולשארית, כטבואר בפנים הספר באריכות. חברו והעלו על הכתב.

ש"י עגנון.

עם ציורים מאת יוסף בודקה.
הספר נדפס בהדור ומכורך נאה.

מחירו 9 מרק.

גבעת החול

ספור מאת

ש"י עגנון.

ספור זה ראשון הוא למחרות של ספורים וציורים מחיי הדור הצעיר בא"י, פרכוסי לב אדם מתלבט בגעגועין, עולה ויורד, ונפשו תכלה בכסופין.

מחירו 4 מרק.

משאר ספורי

ש"י עגנון

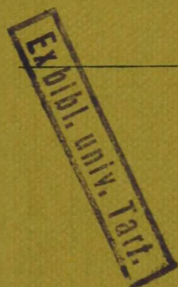
יצאו בקרוב הספרים הללו:

I. אגדת הסופר.

II. מחמת המציק.

III. על כפות המנעול.

Jüdischer Verlag, Berlin W15, Sächsische Strasse 8

Sch'wilim

Hebräische Lese- und Unterrichtsbücher

4A

43213

4.

M. S. Feierberg

1. Haegel.
2. Baarew.
3. Ben haschmaschot
b' „cheder“.
4. Lel awiw.
5. Misichronot hajaldut.

Herausgegeben vom Hebräischen Schulverein, Berlin

Jüdischer Verlag, Berlin 1920